

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ФАРМАЦЕВТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет з підготовки іноземних громадян
Кафедра медичної хімії

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ НАРКОМАНІЇ ТА ТОКСИКОМАНІЇ

(назва освітньої компоненти)

**РОБОЧА ПРОГРАМА
освітньої компоненти**

підготовки	другий (магістерський) рівень (назва рівня вищої освіти)
галузі знань	22 Охорона здоров'я (шифр і назва галузі знань)
спеціальності	226 Фармація, промислова фармація (код і найменування спеціальності)
освітньої програми	Технології фармацевтичних препаратів (найменування освітньої програми)
спеціалізації (й)	 (найменування спеціалізації, за наявності)

2023 рік
рік створення

Робоча програма освітньої компоненти «Актуальні питання наркоманії та токсикоманії» спеціальності 226 Фармація, промислова фармація освітньої програми «Технології фармацевтичних препаратів» здобувачів вищої освіти 4 курсу ТФПм(5,6з).

Розробники:

ПЕРЕХОДА Ліна, завідувачка кафедри мед. хімії, доктор фармацевтичних наук, професор
ПОДОЛЬСЬКИЙ Ілля, професор ЗВО кафедри мед. хімії, доктор фармацевтичних наук, професор
БАЮРКА Сергій, професор ЗВО кафедри мед. хімії, доктор фармацевтичних наук, професор
ЯРЕМЕНКО Віталій, доцент ЗВО кафедри мед. хімії, кандидат фармацевтичних наук, доцент
СИЧ Ірина, доцент ЗВО кафедри мед. хімії, кандидат фармацевтичних наук, доцент
 (вказати Прізвище, ім'я авторів, посади, наукові ступені та вчені звання)

Робоча програма розглянута та затверджена на засіданні кафедри медичної хімії
 Протокол від "23" серпня 2023 року № 1

Зав. кафедри

 (підпис)

проф. Ліна ПЕРЕХОДА
 (ім'я, прізвище)

Робоча програма схвалена на засіданні профільної методичної комісії хімічних дисциплін
 Протокол від "05" вересня 2023 року № 1

Голова профільної комісії

 (підпис)

проф. Вікторія ГЕОРГІЯНЦ
 (ім'я, прізвище)

1. Опис освітньої компоненти

Мова навчання: українська.

Статут дисципліни: вибіркова.

Передумови вивчення освітньої компоненти: Актуальні питання наркоманії та токсикоманії – це професійно орієнтована освітня компонента за вибором. Вона поєднує формування у фахівця з фармації компетенцій як з діагностики алкогольного та наркотичного сп'яніння, так і заходів надання першої допомоги та профілактики зазначених хворіб. Освітня компонента тісно пов'язана з повсякденним життям, адже проблематика із розповсюдження тютюнопаління, алкоголізму, наркоманії і токсикоманії є актуальною і потребує інформування. Освітня компонента «Актуальні питання наркоманії та токсикоманії» сприяє формуванню у здобувачів вищої освіти позитивного мислення щодо здорового способу життя, навичок з диференціації алкогольного або наркотичного сп'яніння, спонукає до застосування методів профілактики тютюнопаління, алкоголізму, наркоманії та токсикоманії серед найближчого оточення.

Предметом вивчення освітньої компоненти «Актуальні питання наркоманії та токсикоманії» є:

- визначення комплексу токсикометричних параметрів основних груп психотропних, наркотичних та сильнодіючих речовин, що характеризують ступінь токсичності і небезпеки виникнення отруєнь;
- вивчення механізмів токсичної дії психотропних, наркотичних та сильнодіючих речовин (токсикодинаміка);
- вивчення розподілу в органах і тканинах, біотрансформації і виведення психотропних, наркотичних та сильнодіючих речовин (токсикокінетика);
- вивчення методів детоксикації організму при отруєнні психотропними, наркотичними та сильнодіючими речовинами;
- інтеграція отриманих знань та навичок для профілактики тютюнопаління, алкоголізму, наркоманії та токсикоманії.

Інформаційний обсяг навчальної дисципліни. На вивчення навчальної дисципліни відводиться 90 годин 3,0 кредита ECTS.

2. Мета та завдання освітньої компоненти

Метою викладання освітньої компоненти «Актуальні питання наркоманії та токсикоманії» є вивчення епідеміології та загальних принципів профілактики тютюнопаління, наркоманії, токсикоманії та алкоголізму.

Основними **завданнями** освітньої компоненти «Актуальні питання наркоманії та токсикоманії» є здобуття здобувачами вищої освіти комплексу знань щодо поширеності та загальних принципів профілактики сучасних хворіб цивілізації – тютюнопаління, наркоманії, токсикоманії та алкоголізму, які становлять реальну загрозу безпеці окремій людині та суспільству в цілому.

3. Компетентності та заплановані результати навчання

Освітня компонента «Актуальні питання наркоманії та токсикоманії» забезпечує набуття здобувачами вищої освіти **компетентностей**:

Загальні:

ЗК 1. Здатність діяти соціально відповідально та з громадянською свідомістю.

ЗК 2. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

Фахові:

ФК 16. Здатність здійснювати домедичну допомогу хворим та постраждалим у екстремальних ситуаціях.

ФК 17. Здатність проводити санітарно-просвітницьку роботу серед населення з метою профілактики поширених захворювань.

Інтегративні кінцеві *програмні результати навчання* (ПРН), формуванню яких сприяє освітня компонента:

ПРН 1. Застосовувати знання зі своїх соціальних та громадських прав та обов'язків.

ПРН 3. Використовувати фахові знання для вирішення практичних ситуацій.

ПРН 27. Здійснювати домедичну допомогу хворим та постраждалим у екстремальних ситуаціях.

ПРН 28. Проводити санітарно-просвітницьку роботу серед населення з метою профілактики поширення захворювань.

У результаті вивчення освітньої компоненти здобувач вищої освіти повинен *знати*:

- визначення наркологічної токсикології, як розділу клінічної токсикології: задачі, методи діагностики; дві фази отруєння;
- організацію лікування наркоманії та токсикоманії в Україні;
- епідеміологію та загальні принципи профілактики тютюнопаління, наркоманії, токсикоманії та алкоголізму;
- визначення понять «наркоманія», «токсикоманія», «наркотик», «психотропна речовина», «прекурсори»;
- фізико-хімічні та хімічні властивості неорганічних та органічних речовин;
- біохімічні перетворення, що відбуваються в організмі;
- будову органів, систем організму та їх порушень;
- можливі шляхи надходження до організму, їх токсикокінетику та токсикодинаміку, основні закономірності поведінки хімічних речовин екзогенного характеру в організмі людини та трупі, вплив зазначених процесів на результати токсикологічних досліджень.

вміти:

- вміти провести первинну діагностику наркотичної інтоксикації за зовнішніми симптомами та організувати першу долікарську допомогу при гострих отруєннях;
- проводити коректний вибір об'єктів хіміко-токсикологічного аналізу при інтоксикаціях різними групами наркотичних та психотропних речовин з урахуванням основних закономірностей поведінки їх в організмі (шляхи надходження, розподіл, кумуляція, метаболізм та виведення);
- спланувати основи здорового способу життя та розуміння незворотних порушень функцій організму в результаті зловживання наркотичними та психотропними речовинами;
- корегувати профілактичною роботою, направленою на боротьбу з наркоманією та токсикоманією на робочому місці та у суспільстві в цілому.

володіти:

- комплексом знань з епідеміології наркоманії, токсикоманії та алкоголізму;
- принципами діагностики наркотичного та алкогольного сп'яніння;
- методами надання першої допомоги при наркотичному та алкогольному отруєнні;
- принципами профілактики тютюнопаління, наркоманії, токсикоманії та алкоголізму.

4. Структура освітньої компоненти

Назви змістових модулів і тем	Обсяг у годинах					
	заочна форма (5,6з)					
	усього	у тому числі				
лекції		сем.	пз	лаб.	с.р.	
<i>I</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>
Модуль «Актуальні питання наркоманії та токсикоманії»						
Тема 1. Введення до освітньої компоненти «Актуальні проблеми профілактики тютюнопаління, алкоголізму, токсикоманії і наркоманії». Визначення основних понять. Класифікація наркотичних та психотропних речовин. Організація лікування наркоманії та токсикоманії в Україні.	20	1	1	-	-	18

Тема 2. Фармацевтичні аспекти та основи профілактики алкоголізму та тютюнопаління.	16	1	1	-	-	14
Тема 3. Фармацевтичні аспекти та основи профілактики при вживанні опіатів, галюциногенів, амфетамінів і залежності від них.	17	1	2	-	-	14
Тема 4. Фармацевтичні аспекти та основи профілактики при вживанні кокаїну, канабіноїдів, психотропних препаратів (транквілізаторів, снодійних, протисудомних та ін. засобів) і залежності від них.	19	1	2	-	-	16
Контроль змістового модулю	12	-	-	-	-	12
Разом за змістовим модулем	84	4	6			74
Семестровий залік з модуля	6		2			4
Усього годин	90	4	8			78

5. Зміст освітньої компоненти

Тема 1. Введення до освітньої компоненти «Актуальні проблеми профілактики тютюнопаління, алкоголізму, токсикоманії і наркоманії». Визначення основних понять. Класифікації наркотичних та психотропних речовин. Наркоманія опіатами. Визначення понять «наркоманія», «токсикоманія», «алкоголізм», «наркотик», «психотропна речовина», «прекурсор». Класифікація наркотичних та психотропних речовин за ступенем небезпеки згідно «Переліку наркотичних, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів, що підлягають спеціальному контролю у відповідності з чинним законодавством України». Класифікація наркотичних та психотропних речовин згідно з фізико-хімічними властивостями. Наркологічна токсикологія, задачі та методи. Визначення поняття «отруєння», дві фази отруєння. Організація лікування наркоманії та токсикоманії в Україні. Епідеміологія та загальні принципи профілактики алкоголізму, наркоманії та токсикоманії. Перелік опіатів рослинного (морфін, кодеїн, наркотин) та синтетичного походження (діонін, героїн), а також деяких замінників морфіну (промедол, фентаніл). Рослинні джерела опіатів та характеристика препаратів, отриманих з рослинної сировини. Застосування опіатів у медицині. Фізико-хімічні властивості, хімічна будова. Основні закономірності поведінки в організмі (шляхи надходження, розподілу, виведення, метаболізм). Токсична дія опіатів та симптоми гострих і хронічних отруєнь ними. Перша допомога та специфічна антидотна терапія при отруєннях опіатами.

Тема 2. Канабіноїди, кокаїн та похідні лізергінової кислоти. Природні джерела канабіноїдів, кокаїну та лізергінової кислоти. Характеристика наркотичних препаратів, що отримують з рослини роду коноплі (*Cannabis*). Фізико-хімічні властивості та хімічна будова канабіноїдів, кокаїну та диетиламідів лізергінової кислоти (ЛСД). Основні закономірності поведінки в організмі (шляхи надходження, розподілу, виведення, метаболізм). Токсична дія та симптоми отруєння, перша допомога та методи детоксикації організму при отруєннях канабіноїдами, кокаїном та галюциногенами.

Тема 3. Амфетаміни, барбітурати, бензодіазепіни, фенотіазини. Природні та синтетичні фенілалкіламіни. Епідеміологія зловживань. Застосування у медицині ефедрину, барбітуратів та деяких їх фармакологічних аналогів (ноксирону, метаквалону), бенздіазепінів, фенотіазинів. Фізико-хімічні властивості, хімічна будова. Основні закономірності поведінки в організмі (шляхи надходження, розподілу, виведення, метаболізм). Токсична дія та симптоми отруєння ними. Перша допомога при гострих інтоксикаціях зазначеними речовинами.

Тема 4. Алкоголізм та токсикоманії органічними розчинниками. Органічні розчинники (метанол, етанол, ізопентанол, етиленгліколь, етилацетат, метилацетат, ацетон, хлороформ, дихлоретан, тетрахлорметан): застосування в медицині та народному господарстві; фізико-хімічні

властивості та хімічна будова; токсична дія, симптоми гострих та хронічних отруєнь, організація першої долікарської допомоги при гострих отруєннях, специфічна антитоксична терапія при отруєннях метанолом та етиленгліколем; засоби профілактики алкоголізму та токсикоманій.

6. Теми лекцій

№ з/п	Назва теми	Обсяг у годинах
		Заочна форма (5,63)
1.	Термінологія в наркології. Класифікації наркотичних і психоактивних речовин. Загальні принципи діагностики, лікування та профілактики наркоманій і токсикоманій.	1
2.	Фармацевтичні аспекти та основи профілактики тютюнопаління та алкоголізму. Алкогольний абстинентний синдром та його лікування.	1
3.	Фармацевтичні аспекти та основи профілактики при вживанні опіатів, галюциногенів, амфетамінів та залежності від них.	1
4.	Фармацевтичні аспекти та основи профілактики при вживанні кокаїну, канабіноїдів, психотропних препаратів (транквілізаторів, снодійних, протисудомних та ін. засобів) та залежності від них.	1
Усього годин		4

7. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Обсяг у годинах
		Заочна форма (5,63)
1.	Введення до освітньої компоненти «Актуальні проблеми профілактики тютюнопаління, алкоголізму, токсикоманії і наркоманії». Визначення основних понять. Класифікація наркотичних та психотропних речовин. Загальні принципи діагностики, лікування та профілактики наркоманії та токсикоманії.	2
2.	Фармацевтичні аспекти та основи профілактики алкоголізму та тютюнопаління. Фармацевтичні аспекти та основи профілактики при вживанні опіатів.	2
3.	Фармацевтичні аспекти та основи профілактики при вживанні кокаїну, канабіноїдів, галюциногенів, амфетамінів і залежності від них. психотропних препаратів (транквілізаторів, снодійних, протисудомних та ін. засобів) і залежності від них.	2
4.	Семестровий залік з модуля	2
Усього годин		8

8. Теми практичних занять

Не передбачено робочим планом.

9. Теми лабораторних занять

Не передбачено робочим планом.

10. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Обсяг у годинах
		Заочна форма (5,6з)
1.	Введення до освітньої компоненти «Актуальні проблеми профілактики тютюнопаління, алкоголізму, токсикоманії і наркоманії». Визначення основних понять. Класифікація наркотичних та психотропних речовин. Організація лікування наркоманії та токсикоманії в Україні. Ботаніко-фармакогностичні ознаки родів <i>Papaver</i> , <i>Cannabis</i> , мікроміцету <i>Claviceps purpurea</i> , <i>Erythroxylum coca</i> , <i>Atropa belladonna</i> , <i>Ephedra equisetina</i> , <i>Nicotiana tabacum</i> , <i>Coffea Arabica</i> , <i>Thea sinensis</i> , <i>Cola nitida</i> , <i>Salvia divinorum</i> , <i>Artemisia absinthium</i> , <i>Peganum harmala</i> . Види діагностики отруень ксенобіотиками. Методи детоксикації організму при гострих отруєннях. Антидотна терапія.	18
2.	Фармацевтичні аспекти та основи профілактики алкоголізму та тютюнопаління. Фактори, що впливають на розвиток алкоголізму. Класифікація алкоголізму згідно з клінічними стадіями розвитку захворювання. Сивушне масло. Склад сивушних олій та їх токсична дія на організм людини. Історія поширення тютюнопаління. Державна політика України у боротьбі з тютюнопалінням.	14
3.	Фармацевтичні аспекти та основи профілактики при вживанні опіатів, галюциногенів, амфетамінів та залежності від них. Фази опійного абстинентного синдрому. Фентаніл: загальна характеристика, використання в медицині. Больові стани, при яких заборонено використання наркотичних анальгетиків. Ботаніко-фармакогностичні ознаки рослин <i>Catha edulis</i> , <i>Ephedra equisetina</i> , <i>Lophophoria williamsii</i> . Поширеність зловживань декстрометорфаном серед підлітків: причини, методи профілактики. Основні фази гострої інтоксикації кетаміном, їх характеристика.	14
4.	Фармацевтичні аспекти та основи профілактики при вживанні кокаїну, канабіноїдів, психотропних препаратів (транквілізаторів, снодійних, протисудомних та інш. засобів) та залежності від них. Психосоматичні та метаболічні розлади при вживанні кокаїну, канабіноїдів. Принципи фармакологічної корекції. Немедичне використання кокаїну. Особливості психозів та інших психічних розладів при вживанні та залежності від канабіноїдів. Характеристика клінічних стадій інтоксикації барбітуратами. Міри профілактики отруень і зловживань похідними 1,4-бензодіазепіну, фенотіазину та кислоти барбітурової.	16
5.	Підготовка до контролю змістового модулю	12
6.	Підготовка до семестрового заліку	4
Усього годин		78

Завдання для самостійної роботи

1. При підготовці до семінарських занять здобувачу вищої освіти необхідно підготувати теоретичні питання, користуючись навчальним посібником та конспектом лекцій, дати письмову відповідь на контрольні запитання домашнього завдання.

2. Розв'язувати ситуаційні задачі та тестові завдання за відповідною темою.

11. Критерії та порядок оцінювання результатів навчання

Критерії оцінювання знань і вмінь здобувачів вищої освіти з освітньої компоненти «Актуальні питання наркоманії та токсикоманії» розроблено відповідно до «Положення про порядок оцінювання знань здобувачів вищої освіти при кредитно-модульній організації навчального процесу у НФаУ».

Оцінка успішності здобувача вищої освіти з освітньої компоненти є рейтинговою, виставляється за стобальною шкалою і має визначення за системою ECTS та за традиційною шкалою, прийнятою в Україні.

Оцінювання поточної навчальної діяльності (проводиться під час кожного заняття) – тестовий, письмовий контроль, контроль теоретичних знань, практичних умінь та навичок. При засвоєнні кожної теми змістових модулів за поточну навчальну діяльність здобувачам вищої освіти виставляються бали за всі види діяльності, які в кінці вивчення змістового модуля сумуються.

Оцінювання (в балах) відображені у календарно-тематичних планах семінарських занять.

Кількість балів, які отримує здобувач на занятті складає від 9 до 15 балів, змістовий модуль – 24-40 балів.

Критерії оцінювання семінарських занять

Модуль 1								
Т1		Т2		Т3		ЗМ		Сума
min	max	min	max	min	max	min	max	Σ
12	20	12	20	12	20	24	40	100

№ теми	Бали	Критерії оцінювання семінарського заняття
Т № 1-3	12 – 20	12-13 балів – здобувач вищої освіти був присутній на занятті, але не дуже активно приймав участь в обговоренні теми. 14-15 балів – здобувач вищої освіти був присутній на занятті, приймав участь в обговоренні теми, дав правильну відповідь на одне питання, але без пояснень. 16-17 балів – здобувач вищої освіти був присутній на занятті, приймав активну частку в обговоренні теми, дав правильну відповідь на одне питання дав з поясненнями. 18-20 балів – здобувач вищої освіти був присутній на занятті, приймав активну участь в обговоренні теми і дав повну правильну відповідь на всі питання.

Критерії оцінювання семестрового модульного контролю

№ питання	Критерії оцінювання
Теоретична частина	
1.	Тести: 20 тестових питань 1 тест – одна правильна відповідь 20 тестів = 20 балів
2.	Теоретичне питання №1 – 10 балів 8-10 балів – повна вичерпна відповідь на теоретичне питання. 5-7 балів – повна відповідь на теоретичне питання, але без пояснень. 3-5 балів – відповідь на теоретичне питання неповна, з окремими поясненнями. 1-2 бали – відповідь не відповідає критеріям оцінювання.

Практична частина	
3.	Практичне питання №2 – 10 балів 8-10 балів – повна вичерпна відповідь на питання. 5-7 балів – повна відповідь питання, але без пояснень. 3-5 балів – відповідь на теоретичне питання неповна, з окремими поясненнями. 1-2 бали – відповідь не відповідає критеріям оцінювання.

12. Форми поточного та підсумкового контролю успішності навчання

Форми *поточного* контролю:

теоретичних знань – тестові завдання, семінар, індивідуальне опитування, співбесіда;
практичних навичок і вмінь – рішення типових і ситуаційних завдань.

Семестровий контроль здійснюється на основі контролю теоретичних знань, практичних навичок, одержаних під час семінарських занять. Максимальна кількість балів, що виставляється здобувачам вищої освіти при засвоєнні освітньої компоненти «Актуальні питання наркоманії та токсикоманії» – 100 балів, мінімальна – 60 балів. **Форма контролю** – семестровий залік.

13. Методичне забезпечення

1. Робоча програма освітньої компоненти.
2. Навчальна програма освітньої компоненти.
3. Методичні вказівки до семінарських занять, самостійної та індивідуальної роботи.
4. Навчальний посібник.
5. Робочий журнал.
6. Тестові завдання.
7. Перелік теоретичних питань до семестрового модульного контролю.
8. Білети до семестрового модульного контролю.

14. Рекомендована література

Основна

1. Фармацевтичні аспекти алкоголізму, наркоманії і токсикоманії: Навчальний посібник для студентів денної та заочної (дистанційної) форми навчання (дисципліна за вибором студента) / С. В. Баюрка, В. С. Бондар, С. А. Карпушина та ін. – Х., 2017. – 209 с.
2. Про затвердження Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів [Електронний ресурс] : постанова Кабінету Міністрів України від 6 травня 2000 р. №770. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/770-2000-%D0%BF>.
3. Скрипніков, А. М. Наркологія : навч.-метод. посіб. / А. М. Скрипніков, О. К. Напрєєнко, Г. Т. Сонник ; під заг. ред. проф. А. М. Скрипнікова. – Полтава, 2005. – 424 с.

Допоміжна

1. Анічин, Є. М. Допомога наркозалежним в Україні [Електронний ресурс] : довід. реабілітаційних центрів / Є. М. Анічин, З. В. Дикань, С. М. Седих. – К. : «Міжнародний Альянс з ВІЛ/СНІД в Україні», 2014. – 68 с. – Режим доступу: <http://www.aidsalliance.org.ua/ru/library/our/2014/spravochnik> 2014.pdf.
2. Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори [Електронний ресурс] : постанова ВР № 61/95-ВР від 15.02.95. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/60/95-%D0%B2%D1%80>.
3. Про затвердження Порядку придбання, перевезення, зберігання, відпуску, використання та знищення наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів у закладах охорони здоров'я [Електронний ресурс] : постанова Кабінету Міністрів України від 13 травня 2013 року № 333. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/333-2013-%D0%BF#n9>.
4. Соціальна медицина та організація охорони здоров'я : підручник / за ред. Ю. В. Вороненка, В. Ф. Москаленка. – Тернопіль : Укрмедкнига, 2000. – 680 с.

5. Haemmig, R. B. «Effects of high-dose heroin versus morphine in intravenous drug users: a randomised double-blind crossover study» / R. B. Haemmig, W. Tschacher // J. Psychoactive Drugs. – Vol. 33, №2. – 2001. – P. 105–110.

6. Інформаційні ресурси, у т.ч. в мережі Інтернет

1. Сайт кафедри медичної хімії: <https://medchem.nuph.edu.ua>
2. Сайт Центру дистанційних технологій НФаУ: <https://pharmel.kharkiv.edu>
3. Сайт наукової бібліотеки НФаУ: <http://lib.nuph.edu.ua>
4. Електронний архів Національного фармацевтичного університету: <https://dspace.nuph.edu.ua>